

მერაბ კეზევაძე

ქუთაისის ღმრთისმშობლის მიძინების
(ბაგრატის) ტაძრის
საეკლესიო ნივთსამკაულთა 1826 წლის აღწერა *

ქუთაისის ღმრთისმშობლის მიძინების (ბაგრატის) ტაძარი, კურთხევის შემდეგ (1003 წ.), დანგრევამდე (1691 წ.), ყოველთვის იყო ქუთათელი მღვდელმთავრების კათედრალი. დანგრევიდან მალე, იმერეთის მეფე ალექსანდრე V-ის დროს (1720 – 1752 წ.წ.) ტაძრის სამხრეთ კარიბჭეს, აღმოსავლეთ და დასავლეთ მხარეებზე, მინაშენები გაუკეთდა და ეკლესიად ეკურთხა. სწორედ ეს ეკლესია გახდა 1759 წელს აღდგენილი საქუთათლოს საკათედრო ტაძარი, რომელიც შემდეგ, 1820 წლიდან 1871 წლამდე, სანამ ქუთაისში ახალი საკათედრო ტაძარი აიგებოდა, იმერეთის ეპისკოპოსთა კათედრალი იყო. 1871 წლიდან 1917 წლამდე ქუთაისის სასულიერო სასწავლებლის ეკლესიას, ხოლო საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალიის აღდგენის შემდეგ - 1917 - 1923 წლებში ქუთათელ მიტროპოლიტთა კარის ეკლესიას წარმოადგენდა.

ერთ დროს საეკლესიო ნივთსამკაულით უმდიდრესი ბაგრატის ტაძრიდან ცოტა რამ გადაურჩა განადგურებას და აღმოჩნდა აღდგენილი საკათედრო ტაძრის საკუთრებაში. საკმაოდ ბევრი ნივთი დაიკარგა 1820 წელს იმერეთის საეკლესიო აჯანყების დროს, ქუთათელი მიტროპოლიტის დოსითეოსის დაპატიმრების შემდეგ.

ქუთაისის ცენტრალურ არქივში ინახება 1826 წლის იანვარში შედგენილი, აღდგენილ საკათედრო ტაძარში დაცული, საეკლესიო ნივთსამკაულთა წუსხა (სია), რომელსაც აქვე წარმოვადგენთ (ფონდი № 21, საქმე № 263ა - მართლწერა და სტილი დაცულია). დოკუმენტი ქვეყნდება პირველად და ის აღნიშნული ტაძრის ქონების ჩვენამდე მოღწეული უძველესი აღწერაა.

**სია ქუთაისის საკათედრო ეკლესიის სობოროს
სამკაულისა თანასწორადვე ხატებისა, რ-ლიცა ამის ქვემოთ
დაინიშნების:**

1. ხატი მღვთის მშობლისა სიგრძით მქონებელი ერთის ადლისა ხ-სიგრძით ნაკლები, შემკული გვირგვინი, ვა დედისა მღვთისა, ვგრეთვე ძისა სხ-ვა და სხ-ვა თვლებითა, და საკუთრად არის რიცხვით ას ოცდაათი ; გარდა ამისსა საშუალ გვირგვინისა უზის თვალი დიდი ზურმუხტისა, და მას ზედ დამოკიდებული ცხრა თანასწორი მარგარიტი, თავზედ გვარი აღმასისა აქუს, ორი წყვილი საყურეები დამოკიდებული

* წინამდებარე სტატია ნაწილია კონფერენციაზე წაკითხული მოხსენებისა - ქუთაისის საკათედრო (ბაგრატის) ტაძრის ნივთსამკაული XIX საუკუნეში

გვირგინსა ზ-და მ-ღთის მშობლისასა შემეკული სხ-ვა და სხ-ვა თვლებითა; ხ-რიცხვით ოცი. გვირგინი მისა ს-ღ ოქროსა არს და დამოკიდებული მას ზე-ღ, ორი ნახევარ-ნახევარი იბერიის ოქრო, ყელზედ მოვლებული მ-ღთის მშობელზედ მარგარიტი სამ ძაფზედ ასმული, რომელშიაც ექუსი მათგანი დიდრონია ერთის იაგუნდით და ს-ღ მარგარიტი მას სამძაფზედ არს ას სამოცდა ცხრა გარეშემო სერაფიმის თავებზედ მარჯნები უსხია.

2. ერთი ვეცხლის კანდელი სამშანდლიანი თავის ჯაჭვით და მღ-ვთის მშობლის ფარდითურთ.

3. ანკელი ს-ღ.

4. ხუთი ვერცხლის კანდლები სამ შანდლიანები თავის ჯაჭვებით და ორსა მათგანსა არა აქ-უს ჯაჭვი.

5. ერთი დიდი ჯვარი ვეცხლისა ფეხიანი რ-ლსაც აქ-უს ოთხი ბუშტი მათგანი ერთი დიდი და გამოყვანილი მას ზედ სახეები და თავზედ ჯვარცმა ოქროდ დაფერილი, რ-საცა აქუს რვა თვალი და ხუთი ვეცხლის ფოლაქი.

6. ერთი მაცხოვრის ხატი.

7. ერთის წყლის ხატი სურათებისა თორმეტი ფურცელი.

8. მ.ერთი შანდანი ხისა თითბრის ვარაყით გაკეთებული.

ს ა კ უ რ თ ხ ე ვ ე ლ ი ს ა

9. ჯვარის სახედ დასვენებულნი ხატნი, ერთი მაცხოვრისა, მეორე მღ-თისმშობლისა, მესამე ვნების და მეოთხე ნათლისმცემლისა.

10. ორი წყვილი ბარძიმ ფეშხუმი კამარით და კოვზითურთ ერთი მათგანი დაფერილია, ოქროთი, ბუშტები სევადისა აქ-უს, ორი ვეცხლის თეფშები რომელნიცა დაფერილ არიან ოქროთი, ხ- სიძველის გამო არღა ეტყობა კარგად, ერთი მოდიდო ვეცხლის თეფში და ორი ლახვარი.

11. სამი ხელი დაფარნები ერთი შტოფისა, თავის ფუნჯებით და ორი დაბალი ერთი ბარძიმის დაფარნა კიდევ დაბალი ფარჩისა ჯვარის სახიანი.

12. ერთი ვეცხლის განსაზავებელი.

13. ორი ვეცხლის სურა საზედაშედ.

14. ორი შანდანი ტრაპეზისა, ერთი დაფერილი ვეცხლითა.

15. ჯვარი ტრაპეზისა მოოქროვილი ვეცხლისა და სევადითა აღმოყვანილი მას ზედ სახე.

16. მეორე ჯვარი ხეზედ მოჭრილი მოჭედილი ვეცხლით და დასევალებული რომელიცა სიძველისაგან დაზნინებულ არს.

17. მესამე ჯვარი ხისა დახატული.

18. სახარება დიდი რუსული ფინიკტებით გაწყოფილი.

19. სახარება პატარა ვეცხლის ბუდესა შ-ა შთადებული სევადითა.

20. სახარება ქართულის სტამბისა ერთი.

21. მეორე დაბადების ტანისა.

22. საეცხლური ერთი დიდი ვეცხლისა თავს ჯაჭვითაწყობილი.

23. მეორე მაზედ უმცროსი ვეცხლისა.

24. თხუთმეტი ვნების სახარება.

25. ტრაპეზის საფარებელი, რ-ლსაცა აქუს სამი კალთა რუსული ყვითლიანი დიბა, ერთი წითელი სტოფისა შუაგული წითელი ზაფერდისა.

26. მეორე ცისფერი სტოფისა.
27. მესამე დაძველებული შავი მითნისა.
28. ტრაპეზის ზემოთ გარდასაფარებელი ნარმა.
29. სამი კონდაკი ერთი მათგანი ვაზტაგისა და ორი ირაკლისა მეუთხე ახალი.
30. ორი სამკვეთლოს გარდასაფარებელი მდაბალი.
31. სელის სკამი რკინისა ვეცხლის სევალით გაწყოფილი.
32. ორი სკამის ჩასაცმელი წითელი რუსული შტოფისა.
33. ფილონი თეთრი შტოფისა სარჩული აქუს ცისფერი გილანის დარაია ორი ბუზმენტის არშიით და ოთხის მცირის ვეცხლით ღილით ერთი მათგანი წამხდარი არს.
34. სტიხარი ცისფერი გრიზეთის სარჩული აქუს ცისფერი ხადაგი.
35. ოლარი თეთრი შტოფისა არშიით ენქერი თეთრის დიბისა— არშიით და საშუალ ოქროს კოპლებით ქერუვიმი გამოსახული.
36. ბენდენიკი თეთრის შტოფითა არშიით.
37. საბუხრები სირმით ნაკერი ვეცხლის გვრგოლებით და მათხედ ჯვარი მარგარტისა ადგილადგილ აცვენლია.
38. ფილონი ძველის დიბისა, არშიით გაწყობილი სამ წყებად სარჩული ცისფერი ხადაგისა.
39. სტიხარი ცისფერი ჩიჩაგლუხარის დაბლის არშიით. სარტყელი ვეცხლის თავებიანი ცალი თავი წამხდარი აქუს.
40. ენქერი შავხავედზედ ნაკერი სამის ფუნჯებით.
41. საბუხრები ნაკერი სირმისა.
42. ოლარი ჩიჩაგლუხარისა ძველი.
43. ფილონი მწვანე მატერიაზედ, ნაკერი სირმით და წვრილის არშიებით სარჩულად უდევს წითელი შილა.
44. სტიხარი წითელი გრიზეთისა მოძველო არშიით.
45. ორარი ჩიჩაგლისა ჯვარებით წყობილი, სარტყელი ძველი და საბუხრები დიბისა.
46. ენქერი მატერიისა ფოჩვებითურთ.
47. ფილონი წითელი ბამბის ხავერდისა არშიებით გაწყობილი სარჩული ცისფერი ხადაგისა.
48. სტიხარი უსირმო სტოფი თეთრი არშიით სარჩული თეთრი ნარმისა.
49. ოლარი მოძველო და ვერეთვე სარტყელიც.
50. საბუხრები მწვანე გრიზეთისა გვრგოლებით.
51. ენქერი თეთრი შტოფისა არშიით გაწყობილი ფუნჯებითურთ.
52. ფილონი შავი გრიზეთისა იწროს არშიებით სარჩული მწვანე ხატგის.
53. ოლარი მისვე ფარჩისა არშიით.
54. სტიხარი მოძველო უსირმო შტოფი სარჩული შავი სადაგისა.
55. საბუხრები ატლასზედ ძაფით ნაკერი სარტყელი არა აქუს.
56. ფილონი უსირმო თეთრის ფარჩისა ძველის აშიით სარჩული ლურჯის ხადაგისა
57. სტიხარი თეთრი ატლასისა ფოთლებიანი სარჩული თეთრი ნარმისა.
58. ორარი ძველი ნაკერი საბუხრები დიბის უსარტყლო.

59. ფილონი უსირამო ფარჩისა ლურჯის შტოებითა კისერზედ ყვითლის შტოფისა აქუს ჩადგებული არშით მდაბლით სარჩული ცისფერი ზადაგითა.
60. სტიხარი ცისფერის ატლასისა თეთრის ფარჩის ქობითა არშით.
61. ორარი მოძველო და თანასწორადვე სარტყელი ვგრეთვე საბუხრებიც მის თანავე.
62. საღიაკვნო სტიხარი თეთრი სირმიანის ფარჩისა ქობა ლურჯის ზავერდისა სარჩული ლურჯი ზადაგისა.
63. საბუხრე ნაკერი სირმისა გინგილა ნაკერი სირმითვე და წითლის ადგილით.
64. მეორე სტიხარი წითელი დარაიბაფთისა თეთრის ფარჩისა ქობით სარჩული ლურჯი ზადაგისა.
65. საბუხრეები წითელი ბამბის ზავერდისა გინგილა ძველი წითელის გრიზეთისა.
66. გარდამოხსნა რუსული ტილოზედ დაზატული ახალი.

წ ი გ ნ ე ბ ი

67. ორი დიდი დაბადება.
68. ორი ჟამნი.
69. ორი დავითნი.
70. ორი სამოციქულო რუსული სტამბისა.
71. ერთი მარხვანი.
72. სამი თვისთვენი.
73. სვინაკსარი.
74. მეტაფრასი ერთი მარხვისა მეორე სხვისა.
75. ორი ზადიკი ერთი ბატონს ახლავს.
76. ერთი პარაკლიტონი.
77. დიდი საღღესასწაულო სტამბისა.
78. დიდი გულანი წლისა.
79. ერთი კურთხევანი.
80. მამა მაკარის სწავლა ეტრატზედ დაწერილი.
81. წიგნი სამართლმადიდებლო კითხვა მიგებისა.
82. ერთი სამღვდელმთავრო ტიპიკონი.
83. ვეცხლის ბუზუმეტის აშია ხუთი ალაბი.
84. დავთრები სოფოროსი რიცხვით ოცდათვრამეტი ერთი ამათგანი ყ-დ სამღვდელოსთან არის და ერთი მან თქუა თვისის სიტყვით და ნიკოლოზ გაბაონს აქუს.
85. ერთი ძველი დავთარი შვერული სობოროსი რ-ლიცა არის წარდგენილ სასამართლოსა შ-ა დასამოწმებლად.
86. ერთი ძველი საეცხური ვეცხლისა რ-ლიცა აქუს გასაკეთებლად სანაწილისა ოქრომქვედელს მამაჯანას ხ- სანაწილე გააკეთა და აქ არის.
87. სანთლის ჩამოსასხმელი თეფში სფილენძისა თავისი ჩამიჩით.
88. ერთი სპილენძის ავგარდანი ცეცხლისათვის თავის კოვზით.
89. სააიაზმე რკინისა თავის უსუპითურას ყ-დ სამღვდელოსთან არს.
90. ტრაპეზის წინ გასაშლელი წითელი შალისა.

91. ერთი დიდი სჯულის კანონი დიდი.

ხ ~ ჩ ვ ე ნ ს ხ ე ლ შ ი შ ე მ ო ს რ უ ლ ი

92. ერთი ახალი დიდი ხომლი თოთხმეტშანდლიანი.

93. ერთი ახალი სააიაზმე რუსული.

94. ერთი კურთხევანი.

95. ერთი ლოცვანი.

ამ სიით ზემორე დანიშნულნი სამკაულები ჩავაბარე იღუმენს ნიკოლოზს და კანდელაკს დავითს მე დეკანოზმა სიმეონ კანდელაკოვიმ.

ამ სიით მივიღეთ ესენი სიმეონ კანდელაკოვისაგან იღუმენმა ნიკოლოზ კანდელაკი დავით.

იანერის ლა

ჩყკვ წელთა

საკითხის შესწავლით დასტურდება, რომ აღნიშნული სია ბევრად ღარიბია ქუთაისის საკათედრო ტაძრის საეკლესიო ნივთსამკაულთა 1878 წლის აღწერილობასთან შედარებით, რაც განპირობებულია იმით, რომ ბევრი დაკარგული ნივთი მოძიებული იქნა აღნიშნულ პერიოდში (1820 - 1878 წ.წ.), ბევრი - კიდევ შექმნილი.

MERAB KEZEVADZE**DESCRIPTION OF CHURCH THINGS AND JEWELRY OF KUTAISI ST. VIRGIN ASSUMPTION (BAGRATI) CATHEDRAL IN 1826**

Kutaisi St. Virgin Assumption (Bagrati) Cathedral has always been the cathedral of bishops of Kutaisi after the blessing (1003) until its destruction (1691). Soon after the destruction during the reign of King Alexandre V of Imereti (1720-1752) the south gate of cathedral was added some parts on the east and west sides and was blessed as a church. This church became the cathedral church of restored Sakutatlo in 1759, which was later the cathedral church of the bishops of Imereti during the years of 1820-1871, until building the new cathedral church in Kutaisi.

From 1871 to 1917 it was the church of the theological school, after restoring the autocephaly in the years of 1917-1923 it became the residence church of the bishops of Kutaisi.

Few things were rescued from the ruins of Bagrati Cathedral which was the richest with church things and jewelry in the past, now they belong to the restored cathedral. Lots of things were lost during the church riot of Imereti in 1820, after imprisonment of Dositeos, the Bishop of Kutaisi.

The central archive of Kutaisi keeps the list of church things and jewelry made in 1826, January, protected in restored cathedral church., which is presented here (fund # 21, affair # 263a – spelling and style are authentic. It's the first time the document has been published and it's the oldest description of the church property, which reached our period.

After studying the case, it's confirmed that the list is much more poor than the list made in 1878, which is defined by the fact that lots of lost things were found in the period of 1820-1878 and lots of them were bought.